

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
— DIN SIBIU —

Școala doctorală de Filologie și Istorie

Domeniul de doctorat: Filologie

TEZĂ DE DOCTORAT

Doctorand:

MAGALI' CONCETTA AGATA TROVATO

Autoare germane între romantism și Biedermeier: patru portrete feminine. Scriitoare germane între romantism și Biedermeier: Patru portrete feminine. Muzica: un spațiu liber al creativității.

Conducător de doctorat:

PROF.DR. MARIA SASS

Autoare germane între romantism și Biedermeier: patru portrete feminine. Scriitoare germane între romantism și Biedermeier: Patru portrete feminine. Muzica: un spațiu liber al creativității.

Rezumat

Prezenta teză de doctorat abordează patru autoare germane și personalități puternice care au trăit între începutul romantismului și Biedermeier: Rahel Varnhagen, Bettine von Arnim, Annette von Droste-Hülshoff și Fanny Hensel. Aceste autoare au caracteristici diferite, atât în ceea ce privește personalitatea lor, cât și opera lor literară și artistică, dar împărtășesc o preocupare comună: critica dură a rolului marginal al femeilor în societatea din acea vreme și căutarea, în consecință, a unui spațiu de dezvoltare în care acestea să își poată da frâu liber creativității: muzica.

Rahel Varnhagen a fost una dintre cele mai influente doamne de salon ale vremii sale și o gânditoare inteligentă care a modelat scena culturală din Berlin prin scrierile și saloanele sale. A fost intens implicată în muzică, artă, teatru și literatură și și-a exprimat gândurile în principal în scrisori și jurnale. Deosebit de relevante sunt gândurile sale privind problemele femeilor și muzica, pe care gânditoarea le considera o parte esențială a dezvoltării umane.

Bettine von Arnim a fost o artistă polivalentă, care s-a dedicat sculpturii, muzicii, desenului și literaturii. Ea s-a interesat de teme sociale și politice și a dezvoltat o estetică proprie în artă și muzică, care reflecta viziunea sa progresistă asupra artei.

Annette von Droste-Hülshoff, una dintre cele mai importante poete germane a secolului al XIX-lea, a fost și compozitoare. Ea a compus, așa cum era uzual pentru femeile înstărite ale vremii, cântece în care, printre altele, își exprima critica socială acută.

Fanny Hensel, născută Mendelssohn Bartholdy, a fost o compozitoare excepțională, ale cărei lucrări se remarcă prin trăsături progresiste și orientate spre viitor. Deși talentul ei a fost recunoscut în timpul vieții, din cauza normelor sociale, ea n-a avut voie să devină o muziciană profesionistă, doar fiindcă era femeie.

Disertația își propune să examineze în ce măsură **Rahel Varnhagen, Bettine von Arnim, Annette von Droste-Hülshoff și Fanny Hensel** au transmis, prin lucrările lor literare și muzicale sau prin interesul lor pentru muzică, atât o imagine a contextelor sociale și culturale ale vremii lor, cât și cum, prin diverse abordări ale cuvântului scris și ale muzicii, și-au făcut creativitatea vizibilă într-un mod inovativ, avangardist și previzionar. De

asemenea, va fi analizat în ce măsură lucrările lor nu doar că reprezintă forme de expresie artistică, ci și forme subtile de critică socială.

Din anii 1980, cercetarea feministă s-a concentrat din ce în ce mai mult asupra lucrărilor celor patru autoare. Până acum, însă, s-a acordat puțină atenție legăturii strânse dintre femei și muzică (cu excepția lui Fanny Hensel), deși compunerea de cântece era una dintre puținele forme de expresie artistică accesibile femeilor din perioada romantică și a avut o influență semnificativă asupra dezvoltării lor personale și a auto-reprezentării.

Prezenta cercetare își propune să completeze această lacună. În cadrul studiului privind practicile muzicale și literare ale lui **Rahel Varnhagen**, **Bettine von Arnim**, **Annette von Droste-Hülshoff** și **Fanny Hensel**, se pune întrebarea în ce măsură aceste figuri feminine au creat noi spații pentru reflecția artistică și socială prin perspectivele lor subiective și abordările lor neconvenționale și în ce măsură lucrările lor pun în evidență dimensiunile sociale, educaționale și artistice ale muzicii, precum și interacțiunile acestea cu lucrările literare și poetice respective.

Studiul își propune să lumineze aceste interrelații și să aprecieze semnificația contribuțiilor celor patru autoare în istoria muzicii și literaturii.

Cercetarea se bazează pe metodologia *Cultural Studies*, conform căreia operele de artă sunt înțelese în primul rând ca forme de expresie culturală ale unor epoci și regiuni specifice. Această metodologie permite analizarea lucrărilor nu izolat, ci în contextul în care au fost create și în relație cu contexte sociale și politice.

În urma acestei direcții de cercetare, lucrările literare și muzicale ale autoarelor sunt mai întâi contextualizate în cadrul social, cultural și politic al vremii respective, având în vedere atât poveștile de viață individuale ale artistelor, cât și dezvoltările sociale și istorice. Se va arăta cum lucrările celor patru autoare nu doar că sunt produse artistice, ci și instrumente de reflecție și critică asupra normelor și valorilor societății din perioadele romantică și biedermeier, având în vedere că acestea nu doar că reprezintă documente sociale și istorice importante, dar reflectă totodată structurile complexe de putere și dezvoltările sociale care au marcat viața burgheziei și a micii nobilimi din acea vreme.

Dezbaterea asupra ierarhiei sociale, a rolurilor de gen și a poziției femeii în aceste structuri va fi abordată ca un aspect central. Scrierile și compozițiile autoarelor vor fi, prin urmare, analizate dintr-o perspectivă feministă, fiind considerate atât rezultate ale acestor sisteme, cât și problematizări critice ale lor.

Va fi demonstrat cum autoarele au luptat prin lucrările lor împotriva convențiilor vremii lor și au contestat structurile patriarhale. În acest proces nu se va ține cont doar de perioada

de creare a lucrărilor, ci și de efectele și receptarea lor ulterioară până în prezent. Această perspectivă pe termen lung subliniază relevanța și influența continuă a lucrărilor lor, care joacă încă un rol semnificativ în studiile literare și muzicale.

În cazul lui **Rahel Varnhagen**, accentul este pus pe lucrarea sa *Das Buch des Andenkens für ihre Freunde*, considerată un exemplu unic de scriere intimă și reflexie asupra temelor sociale și culturale. În această lucrare, sunt exprimate ideile gânditorului asupra diferitelor subiecte, inclusiv etică, sociologie și artă. Remarcabile sunt observațiile ei despre muzică, care reflectă modul în care Varnhagen înțelegea arta și cultura ca mijloace de auto-realizare și expresie a sentimentelor personale.

Referitor la **Bettine von Arnim**, vor fi examinate în principal romanul său *Die Gûnderrode*, în care își expune viziunea despre muzică, și povestirea *Gitta von Rattenbeiunszuhaus*, care are o semnificație deosebită pentru înțelegerea vieții, personalității și viziunii asupra vieții autoarei. În ceea ce privește activitatea muzicală a lui Bettine von Arnim, analiza se va concentra pe cântecul *Ein Stern der Lieb' am Himmelslauf*, ca exemplu al compozițiilor sale.

Privind lucrările lui **Annette von Droste-Hülshoff**, vor fi analizate lucrări care se ocupă de problematica femeii și vor fi comparate cu lucrările contemporanilor săi, pentru a sublinia relevanța actuală a tematicilor.

Referitor la activitatea muzicală a lui Droste, se va studia în mod special cântecul *Der kranke Aar*, care se ocupă în detaliu cu dificultățile și provocările artistului, reflectând experiențele și emoțiile complexe ale procesului creativ și contribuind la discuția despre rolul artistului în societate.

În ceea ce privește **Fanny Hensel**, vor fi analizate câteva compoziții legate de călătoria în Italia și vor fi comparate cu pagini din jurnale sau pasaje din scrisori care subliniază experiența din Italia și emoțiile asociate acesteia, lăsând să se vadă dezvoltarea internă a compozitoarei.

Disertația își propune să examineze în ce măsură Rahel Varnhagen, Bettine von Arnim, Annette von Droste-Hülshoff și Fanny Hensel, prin lucrările lor literare și muzicale sau prin interesul lor pentru muzică, au transmis un tablou al contextelor sociale și culturale ale timpului lor și, pe de altă parte, cum, prin diferite abordări ale cuvântului scris și ale muzicii, și-au făcut creativitatea recognoscibilă într-un mod inovativ, avangardist și vizionar. De asemenea, se investighează în ce măsură lucrările lor pot fi considerate nu doar forme de exprimare artistică, ci și forme subtile de critică socială.

Începând din anii 1980, cercetarea feministă a pus tot mai mult accent pe lucrările celor patru autoare. Până acum, însă, s-a acordat puțină atenție legăturii strânse dintre femei și muzică (cu excepția Fanny Hensel), deși compunerea de cântece era una dintre puținele forme de expresie artistică accesibile femeilor din epoca romantică, având un impact semnificativ asupra dezvoltării lor personale și a autoexprimării. Studiul de față își propune să umple această lacună.

În cadrul cercetării practicilor muzicale și literare ale Rahel Varnhagen, Bettine von Arnim, Annette von Droste-Hülshoff și Fanny Hensel, apare întrebarea în ce măsură aceste figuri feminine au creat noi spații de reflecție artistică și socială prin perspectivele lor subiective și abordările lor neconvenționale și în ce măsură lucrările lor pun în evidență dimensiunile sociale, educaționale și artistice ale muzicii, precum și interacțiunile acestora cu lucrările literare și poetice respective. Studiul urmărește să scoată la lumină aceste interrelații și să capteze semnificația contribuțiilor acestor patru autoare în istoria muzicii și literaturii.

Cercetarea se bazează pe metodologia Cultural Studies, conform căreia lucrările de artă trebuie înțelese în primul rând ca forme de exprimare culturală ale unor epoci și regiuni specifice. Această metodologie permite o analiză a lucrărilor nu izolat, ci în contextul apariției lor și al corelației lor cu contextul social și politic.

În urma acestei direcții de cercetare, lucrările literare și muzicale ale autoarelor sunt mai întâi contextualizate în mediul social, cultural și politic al vremii respective, luând în considerare atât poveștile individuale de viață ale artistelor, cât și dezvoltările sociale și istorice. Se arată cum lucrările celor patru autoare nu sunt doar produse de artă, ci și instrumente de reflecție și critică asupra normelor și valorilor sociale ale vremii romantismului și Biedermeier-ului, având în vedere că acestea nu sunt doar documente sociale și istorice importante, ci reflectă totodată structurile complexe de putere și dezvoltările sociale care au modelat viața burgheziei și micii nobilimi în acea perioadă.

Reflecția asupra ierarhiei sociale, rolurilor de gen și statutului femeii în cadrul acestor structuri este scoasă în evidență ca un aspect central. Scrierile și compozițiile autoarelor sunt, prin urmare, privite dintr-o perspectivă feministă, funcționând ca rezultate și, în același timp, ca interogări critice ale sistemelor sociale, culturale și societale existente.

Se demonstrează cum autoarele au luptat prin lucrările lor împotriva convențiilor vremii lor și au pus sub semnul întrebării structurile patriarhale. Se iau în considerare nu doar momentul în care au fost create lucrările, ci și impactul și receptarea lor ulterioară până în

prezent. Această perspectivă pe termen lung subliniază relevanța continuă și influența lucrărilor lor, care joacă un rol semnificativ astăzi în cercetarea literară și muzicală.

La Rahel Varnhagen, accentul este pus pe lucrarea sa *Das Buch des Andenkens für ihre Freunde*, considerată un exemplu unic de scriere intimă și reflecție asupra tematicilor sociale și culturale. În această lucrare, ideile artistei asupra unor teme precum etica, sociologia și arta devin evidente. În mod special semnificative sunt observațiile sale despre muzică, deoarece acestea reflectă modul în care Varnhagen înțelegea arta și cultura ca mijloace de auto-realizare și de exprimare a sentimentelor personale.

În ceea ce privește Bettine von Arnim, sunt analizate în principal romanul său *Die Gunderode*, în care își prezintă viziunea despre muzică, și povestirea *Gitta von Rattenbeiuszuhaus*, care are o semnificație deosebită pentru înțelegerea vieții, personalității și viziunii asupra vieții a autoarei. În ceea ce privește activitatea muzicală a lui Bettine von Arnim, analiza se concentrează asupra cântecului *Ein Stern der Lieb' am Himmelslauf*, ca exemplu al compozițiilor sale muzicale.

În legătură cu Annette von Droste-Hülshoff, sunt analizate lucrări care abordează problematica femeii și comparate cu lucrări ale autorilor contemporani pentru a sublinia actualitatea tematicilor.

Iar în ceea ce privește creația muzicală a lui Droste, se cercetează în mod special cântecul *Der kranke Aar*, care analizează în detaliu dificultățile și provocările artistului, reflectând experiențele și emoțiile complexe ale procesului creativ și contribuind la discuția despre rolul artistului în societate.

În fine, făcând referire la Fanny Hensel, sunt analizate câteva compoziții care sunt legate de călătoria sa în Italia, corelate cu pagini din jurnalele sale sau pasaje din scrisori care reflectă experiențele din Italia și emoțiile și sentimentele asociate acestora, lăsând să se vadă dezvoltarea interioară a compozitoareii.

Studiul a arătat că *Das Buch des Andenkens für ihre Freunde* se prezintă ca o lucrare de estetică muzicală în care Rahel Varnhagen formulează, printre altele, teoria sa despre muzică. Deși este influențată de înțelegerea muzicii din timpul său și de estetica lui Bach, aceasta conține și reflecții originale care sunt în acord cu concepte muzicale mai moderne.

Lucrarea oferă nu doar o privire de ansamblu a viziunii muzicale a autoarei, ci ilustrează și confruntarea sa dureroasă cu ideologia patriarhală a societății vremii. Reflecția asupra problematicii femeii, care apare frecvent în scrierile lui Varnhagen, arată cum ea a pus sub semnul întrebării și a analizat critic rolul femeii în societate, ceea ce o face o pionieră în discuțiile despre drepturile femeilor din acea perioadă.

Prin combinarea experiențelor sale personale cu o reflecție profundă asupra normelor sociale ale epocii sale, scrierile gânditoarei berlineze reprezintă o contribuție semnificativă atât pentru discursul literar, cât și pentru cel feminist.

În ceea ce o privește pe Bettine von Arnim, studiul a arătat că artista întruchipează într-un mod remarcabil rolul unei femei din secolul al XIX-lea care a reușit să păstreze un echilibru între rolul social atribuit femeii în acea perioadă și ambițiile sale artistice și intelectuale. A fost o scriitoare de succes, muziciană și o mamă dedicată care a încercat să îmbine responsabilitățile familiale cu ambițiile artistice. Această balanță o face o precursoră a femeilor moderne care se confruntă cu aceleași provocări legate de concilierea carierei cu viața privată.